

Investitsion loyihalarni moliyalashtirish

Bobur Xidirov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti tyutori

Bahodirovziyodullo11@gmail.com

Annotatsiya

Investitsion loyihalarini moliyalashtirishning muhimligi biznesda va iqtisodiyotda o'zining o'rnini bor. Bu loyihalar bu yilda millionlar, balki milliardlar dollarga dastlabki kapital jalb etishi mumkin. Ushbu maqolada Surxondaryo viloyati Denov tumanida investitsiya loyihalarini moliyalashtirish, yuqori daromadli sektorni aniqlash va moliyalashtirish haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Asosiy vosita, investitsion loyiha, investor, sanoat korxonalarini

Financing of investment projects

Bobur Khidirov

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Tutor of the Faculty of Entrepreneurship and Management

Bahodirovziyodullo11@gmail.com

Abstract

The importance of financing investment projects has its place in business and economy. These projects could attract millions, if not billions, of initial capital this year. This article provides information on the financing of investment projects, identification and financing of high-income sectors in Denov district of Surkhondarya region.

Keywords: Capital asset, investment project, investor, industrial enterprises

Kirish

Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida milliy iqtisodiyotning modernizatsiyalashuvi va jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi ko'p jihatdan eng yaxshi va asoslangan investitsiya siyosatiga bog'liqdir. Mamlakatimizda investitsion faoliyatni iqtisodiy muhit shartsharoitlariga muvofiq rivojlantirish, ularni jamiyat iqtisodiy hayotining barcha sohalardagi faolligini ta'minlash, milliy ishlab chiqarish jarayonining modernizatsiyalashuvi hamda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-1, Issue-11

muhim omillaridan biri bo'ladi, Shuning uchun ham hukumatimiz tomonidan har yili amalga oshirilib kelinayotgan islohotlarning kun tartibidagi asosiy masalalaridan biri bo'lib, investitsiyalarni mamlakat milliy iqtisodiyotiga jalb qilish masalasi turibdi. Bundan tashqari milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda mahalliy investitsiyalarni jalb etish milliy iqtisodiyotni o'sishiga yetarlicha ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan Denov tumanida mavjud investitsiya bozori haqida, hududda yuqori daromad olish mumkin bo'lgan loyihalarni moliyalashtirish haqida qisqacha ma'lumotlar beriladi.

Tuman sanoat korxonalarini asosan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlashga ixtisoslashgan. Paxta tozalash, yog' ekstraksiya, araq-vino va pivo, konserva, sut, ta'mirlash-mexanika, gisht zavodlari, qurilish, neft mahsuloti korxonalarini, paxta chuvish, kandolatchilik fabrikaalari, jami 38 sanoat korxonasi mavjud. Tadbirkorlarga qarashli 200 ga yaqin kichik korxonalar faoliyat ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligining asosiy tarmoqlari: paxtachilik, bog'dorchilik, tokchilik, limon yetishtirish va boshqalar. Tog' etaklarida lalmikor dehqonchilik (asosan bug'doy va arpa) bilan shug'ullaniladi. 12,7 ming ga yerga paxta, 10,1 ming ga yerga g'alla ekiladi. Sug'oriladigan yerlar 24,7 ming ga. Yaylovlarda qoramol, qo'y boqiladi. R. R. Shreder nomidagi Bog'dorchilik, tokchilik va vinochilik korporatsiyasining seleksiya stansiyasi joylashgan. Tuman hududidan xalqaro temir yo'l, Xo'jand—Dushanba, Termiz—Dushanba avtomagistral yo'li o'tgan.

Tumanning asosiy faoliyati qishloq xo'jaligi bilan bog'lik ekanligini ko'rishimiz mumkin.

1-jadval

Surxondaryo viloyatining eksport va import tarkibi (umumiy hajmga nisbatan foizda)														
	2010 y.	2011 y.	2012 y.	2013 y.	2014 y.	2015 y.	2016 y.	2017 y.	2018 y.	2019 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y yanvar-dekabr	2023 y yanvar-mart
Tashqi savdo aylanmasi	149.3	92.9	98.6	147.9	71.0	89.0	102.3	138.4	157.3	95.5	74.1	106.3	84.2	71.2
eksport	146.1	73.1	103.6	139.8	80.5	90.0	69.3	106.1	121.9	125.7	88.6	110.2	96.8	75.6
import	186.8	2,8 m.	86.3	171.9	48.5	84.8	2,4 m.	177.3	182.9	81.0	63.2	102.1	70.1	66.0
Eksport tarkibi	146.1	73.1	103.6	139.8	80.5	90.0	69.3	106.1	121.9	125.7	88.6	110.2	96.8	75.6
<i>shu jumladan:</i>														
paxta tolasi	155.8	57.4	124.4	100.7	97.7	63.9	35.8	18.7	12.2	53.5	19.9 m.	58.4	-	-
ozuq-ovqat mahsulotlari	4,0 m.	111.4	74.8	2,2 m.	33.5	2,1 m.	106.6	148.4	130.3	101.2	73.5	95.4	118.6	97.0
kimyo mahsulotlari va undan tayyorlangan buyumlar	14,3 m.	2,6 m.	8.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	25,8 m.	38.0	6,5 m.	20.6	2,8 m.	81.7
energiya manbaalari va neft mahsulotlari	23.6	96.0	112.4	134.3	84.5	0.7	8,2 m.	6,3 m.	100.3	1.9	102.4	77.2	16,3 m.	-
qora va rangli metallar	0.0	43,1 m.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	12,4 m.	5,0 m.	1221.6	114.3	0.9
mashina va asbob-uskunalar	2.5	191.9	57.1	7.7	79,9 m.	178.6	50,0 m.	0.0	0.0	2,0 m.	115.4	322.2	14.4	3721.1
xizmatlar	85.2	84.4	133.4	3,9 m.	167.4	80.0	59.8	51.2	30.6	87.4	93.5	165.5	96.4	126.3
boshqalar	2,0 m.	92.7	66.8	104.7	99.6	148.4	74.8	137.9	170.5	3,1 m.	109.3	131.4	77.8	57.6
Import tarkibi	186.8	2,8 m.	86.3	171.9	48.5	84.8	2,4 m.	177.3	182.9	81.0	63.2	101.9	70.1	66.0
<i>shu jumladan:</i>														
ozuq-ovqat mahsulotlari	12,0 m.	4,5 m.	69.3	86.0	46.5	108.9	42.8	5,9 m.	2,4 m.	38.7	87.2	83.0	116.5	81.8
kimyo mahsulotlari va undan tayyorlangan buyumlar	99.4	184.0	5,1 m.	2,4 m.	10.9	61.1	7,1 m.	132.4	151.1	175.9	18.4	68.1	83.8	116.5
energiya manbaalari va neft mahsulotlari	219,9 m.	1.0	5,9 m.	68.4	3.0	0.0	0.0	54.1	98.1	36.9	5,9 m.	69.2	38.2	112.1
qora va rangli metallar	7,0 m.	2,5 m.	32.4	130.6	100.8	2,7 m.	5,4 m.	54.9	45.6	2,2 m.	2,4 m.	88.0	80.0	24.3
mashina va asbob-uskunalar	105.7	148.2	68.0	3,3 m.	42.0	135.6	194.6	2,6 m.	179.3	72.3	46.2	134.7	50.4	68.9
xizmatlar	4,5 m.	40.1			103.1				0.0	35.7	65.0	3,9 m.	139.3	98.1
boshqalar	99.9	2,9 m.	160.8	31.3	3,3 m.	24.5	4,0 m.	2,1 m.	3,3 m.	99.0	56.7	89.1	72.0	64.5

Surxondaryo viloyati eksport va import tarkibi

Ko'rsatgichlar shuni ko'rsatadiki importning barcha soxalarda bazis yilga nisbatan kamayib borayotganini ko'rishimiz mumkin. Surxondaryo viloyatida bugungi kunda kimyo mahsulotlari va undan tayyorlanadigan buyumlar bazis yilga nisbatan 116.5 % o'sganini ko'rishimiz mumkin. Investitsiyalarni kiritishda istiqbolli loyiha va yo'nalishni tanlash investorning asosiy maqsadi katta foyda uchun juda zarur hisoblanadi.

Moliyalashtirish manbalari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi (jami foizlar)																														
Suroxdaryo viloyati	Termitz sh.	O'limsoy	Angor	Buxidrom	Boysan	Denov	Jarqurg'on	Qiziriq	Qumqurg'on	Muzrabot	Sariosiyo	Termitz	Uzun	Sherobod	Shovchi	Korxonalar va aholining o'z vobidarlari	Qabul qilinqan mablag'lar	uhardan:			Korxonalar va aholining o'z vobidarlari	Qabul qilinqan mablag'lar	uhardan:			Korxonalar va aholining o'z vobidarlari	Qabul qilinqan mablag'lar	uhardan:		
																		davlat byudjeti	banklarning kreditlari va boshqa auz mablag'lar	ehd et investitsiyalari va kreditlari			davlat byudjeti	banklarning kreditlari va boshqa auz mablag'lar	ehd et investitsiyalari va kreditlari			davlat byudjeti	banklarning kreditlari va boshqa auz mablag'lar	ehd et investitsiyalari va kreditlari
2010																														
56.0	44.0	10.2	12.5	5.2	67.5	32.5	10.0	9.7	7.2	63.4	36.6	4.0	11.6	11.0	57.6	42.4	3.9	15.3	12											
2011																														
34.0	66.0	28.7	5.5	27.8	37.1	62.9	23.5	7.6	29.6	30.3	69.7	9.2	11.9	27.0	20.5	79.5	7.0	19.1	38.3											
2012																														
57.9	42.1	28.7	1.9	11.3	48.2	51.8	18.2	20.8	10.6	51.1	48.9	9.5	27.4	1.9	61.2	38.8	4.8	18.8	0.7											
2013																														
57.6	42.5	15.1	19.6	7.6	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8											
25.4	74.6	0.7	3.3	28.1	37.3	42.7	2.9	14.2	7.6	42.7	57.3	0.4	7.9	30.1	29.6	70.4	4.6	18.3	39.1											
66.6	33.4	7.6	17.7	7.0	66.4	33.6	9.2	4.7	17.5	64.9	35.1	3.9	10.1	11.7	72.3	27.7	1.1	13.0	1.6											
58.8	41.2	19.5	11.0	6.3	62.5	37.5	8.8	8.8	14.8	51.3	48.7	1.4	28.6	14.6	65.5	34.5	3.2	16.7	6.3											
71.3	28.7	14.2	8.0	2.5	73.6	26.4	7.2	8.9	5.2	76.7	23.3	2.3	5.7	3.3	67.5	32.5	3.7	12.8	2.1											
61.5	38.5	19.9	14.9	3.7	51.3	48.7	4.4	14.7	21.0	45.7	54.3	1.7	26.9	15.2	47.9	52.1	7.7	30.8	8.1											
27.4	72.6	0.5	31.5	0.1	82.3	17.7	2.3	11.7	0.6	83.3	16.7	0.8	5.5	7.2	79.2	20.8	1.7	15.3	0.9											
45.0	55.0	4.8	19.0	11.5	50.4	49.6	25.2	15.8	5.3	52.6	47.4	14.3	14.8	15.7	29.5	70.5	2.3	14.6	29.4											
69.2	30.8	15.7	12.0	1.5	65.1	34.9	7.0	17.0	0.9	66.0	34.0	1.0	13.8	0.0	57.4	42.6	1.6	31.4	1.4											
42.9	57.1	15.7	14.2	1.8	54.4	45.6	15.1	24.5	0.4	48.0	52.0	1.4	22.4	11.2	44.1	55.9	3.0	17.6	7.9											
49.6	50.4	15.3	23.3	10.5	39.7	40.3	5.4	23.4	6.6	63.4	36.6	4.2	8.8	9.7	57.8	42.2	8.9	19.6	2.4											
2014																														
62.1	37.9	4.3	14.0	12.2	61.2	38.8	3.4	15.8	10.4	58.7	41.3	7.9	14.2	9.8	50.0	50.0	7.1	14.3	11.5											
2015																														
30.9	69.1	12.9	32.7	15.1	28.0	72.0	7.8	31.7	12.5	19.2	80.8	37.3	27.1	8.1	35.5	64.5	19.7	15.6	12.8											
2016																														
85.3	14.7	5.7	6.9	0.0	75.7	24.3	5.9	10.4	0.1	72.3	27.7	5.8	9.9	0.0	76.9	23.1	11.0	9.9	0.0											
2017																														
61.0	39.0	4.7	7.7	19.9	70.6	29.4	1.4	6.8	17.0	67.5	32.5	2.3	12.4	10.1	62.2	37.8	3.1	13.6	15.1											
2018																														
36.4	63.6	2.2	5.2	51.1	39.9	60.1	2.3	4.4	46.9	28.3	71.7	2.6	3.3	38.8	47.9	52.1	0.7	9.6	40.2											
2019																														
74.7	25.3	0.8	14.2	3.6	73.3	26.7	1.5	13.9	3.1	73.4	26.6	3.1	12.1	0.4	68.8	31.2	7.6	9.1	2.7											
2020																														
76.7	23.3	3.6	10.3	3.9	75.9	24.1	3.8	10.7	3.3	66.9	33.1	3.9	23.2	3.8	51.3	48.7	1.7	20.7	23.9											
2021																														
67.8	32.2	2.6	16.5	0.0	71.2	28.8	2.6	15.8	0.1	77.7	22.3	3.1	8.9	0.0	76.9	23.1	5.4	12.7	0.0											
2022-yil yanvar-dekabr																														
80.4	19.6	3.1	9.9	3.6	77.5	22.5	3.6	8.5	3.0	78.3	21.7	4.2	7.6	5.9	65.0	35.0	2.9	8.9	22.0											
2023-yil yanvar-mart																														
70.9	29.1	5.1	12.5	2.8	77.5	22.5	4.6	10.7	0.1	72.1	27.9	5.5	14.6	0.0	62.0	38.0	14.4	12.3	0.0											
78.3	21.7	4.0	15.6	0.0	81.1	18.9	2.0	11.3	0.1	80.6	19.4	2.3	10.9	0.0	57.1	42.9	2.3	5.9	0.0											
51.0	49.0	2.9	10.5	20.3	45.9	54.1	2.4	29.1	14.4	43.8	56.2	3.1	21.7	27.7	54.0	46.0	2.3	21.7	18.6											
74.3	25.7	1.7	14.0	0.0	69.7	30.3	2.1	19.7	0.1	81.0	19.0	2.1	9.9	0.0	66.4	33.6	4.5	24.7	0.0											
47.8	52.2	0.6	11.8	31.7	53.4	46.6	0.7	10.4	26.3	51.0	49.0	1.3	7.7	19.3	19.6	80.4	1.9	17.2	4.1											
72.5	27.5	3.0	9.8	0.0	62.5	37.5	4.0	22.8	0.1	74.0	26.0	4.2	14.7	0.0	64.6	35.4	9.5	20.4	0.0											
2022-yil yanvar-dekabr																														
34.9	65.1	3.2	28.9	21.4	15.7	84.3	15.7	11.1	66.3	23.7	76.3	7.6	60.1	29.4	70.6	29.4	10.8	7.3	45.2											
2023-yil yanvar-mart																														
33.0	67.0	9.4	30.7	18.0	29.9	70.1	10.5	31.6	26.0	27.7	72.3	16.7	13.7	40.8	33.5	66.5	16.5	12.9	33.2											
34.7	65.3	2.8	15.4	3.3	23.8	76.2	15.4	8.4	49.5	54.5	45.5	9.0	7.1	28.5	33.9	66.1	15.8	18.6	29.8											
36.9	63.1	1.8	40.1	15.6	36.8	63.2	14.0	20.7	25.5	39.2	60.8	27.9	8.9	19.8	26.4	73.6	11.9	15.9	41.7											
31.5	68.5	2.3	14.4	47.9	2.0	98.0	1.0	1.4	95.3	4.7	95.3	1.5	0.3	93.4	11.0	89.0	2.4	2.5	83.6											
42.5	57.5	2.6	46.9	2.8	35.3	64.7	11.5	18.1	34.0	42.6	57.4	10.6	4.3	40.9	30.6	69.4	14.0	7.0	42.0											
33.2	66.8	2.6	33.6	24.5	18.3	81.7	5.8	20.7	54.2	58.4	41.6	8.1	12.1	20.8	45.9	54.1	11.9	11.7	27.2											
50.7	49.3	1.4	33.3	0.7	31.1	68.9	12.3	12.1	40.5	29.1	70.9	19.4	17.3	33.2	23.2	76.8	17.1	7.5	51.5											
48.1	51.9	5.3	18.8	22.2	30.6	69.4	17.5	19.3	28.5	26.0	74.0	12.6	17.1	41.9	23.3	77.7	8.7	11.0	26.5											
36.4	63.6	3.0	13.9	37.6	25.1	74.9	6.1	4.9	69.7	33.4	66.6	7.9	11.9	43.5	29.5	70.5	11.0	4.9	50.8											
20.0	80.0	0.7	34.4	41.9	26.1	73.9	2.1	20.5	49.5	20.5	79.5	5.8	4.2	68.2	33.0	67.0	3.2	3.1	34.0											
40.1	59.9	3.3	10.6	36.8	19.7	80.3	10.0	22.3	46.7	28.0	72.0	4.9	25.6	40.5	30.7	69.3	10.1	5.8	52.5											
65.9	34.1	1.2	25.3	0.0	33.5	66.5	10.7	6.2	46.7	30.6	69.4	7.6	6.6	52.4	32.0	68.0	19.1	12.8	33.8											
29.2	70.8	0.7	33.0	13.1	25.4	74.6	7.8	4.7	60.7	21.9	78.1	6.8	1.6	67.0	35.2	64.8	17.5	3.0	38.5											
39.6	40.4	2.3	29.6	0.3	37.3	62.7	13.4	15.3	31.3	26.7	73.3	13.0	10.2	49.6	39.2	60.8	12.6	6.6	40.1											

Suroxdaryo viloyatida moliyalashtirish manbalari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi (jami foizlarda)

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-1, Issue-11

Investitsion loyihalarni moliyalashtirishning bir nechta usullari mavjud. Bu usullar o'zaro farq qiladigan, ammo umumiy maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Birinchi usul - kreditlardan foydalanish. Kreditlar ta'minoti, kredit shartlari va foiz ko'rsatkichlari bo'yicha farqli banklar bilan muzokaralash kerak. Bunda muhim ahamiyatga ega bo'lgan nuqtalar - kreditning omonatlilik darajasi, to'lov muddati, qayd etilgan summa va to'lov rejasi.

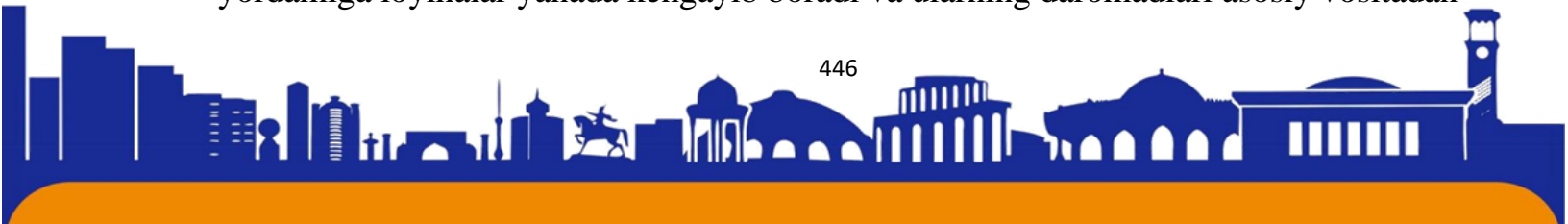
Ikkinchi usul - yagona investor yoki bir necha investorlar bilan hamkorlik qilish. Bu usulda har bir investor xisobida kelgan summani investitsion loyihaga joylashtiradi va asosiy moliyalashtiruvchi sifatida faoliyat yuritadi.

Uchinchi usul - valyuta operatsiyalari orqali investitsion loyihalarni moliyalashtirish. Valyuta operatsiyalari, tijorat kursi ko'rsatkichlariga ko'ra foydali bo'ladi va bunda xususiy ma'lumotlar va analitik tahlillarning o'rni juda muhimdir.

To'rtinchi usul - kapitalni boshqarish agentligi orqali investitsion loyihalariga moliyalashtirish. Bu usulda kapitalni boshqarish agentligi investorlar va investitsion loyihalar bilan hamkorlik qiladi va investitsion loyihalarni to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtiradi.

Bularning har biri o'ziga xos, lekin umumiy maqsadlarga yo'naltirilgan. Investitsion loyihalarni moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan nuqtalar - moliya resurslarining samarali ishlatilishi va investitsion loyihalarining daromadlilik darajasi.

Denov tumanida ikkinchi usul eng yaxshi yo'l hisoblanadi. Hududda aholi ko'p va aholining bo'sh pul mablag'lari nisbatan ko'p. Investitsion loyihalarni pul orqali moliyalashtirish va asosiy vosita bilan moliyalashtirishning har ikkisi ham katta imkoniyatlar bilan bir-biriga mos keladi. Bu maqsadga erishish uchun, loyihalarni moliyalashtirishning qanday usullarini tushunish kerak. Pul orqali moliyalashtirish, odatda, investitsion fondlar yoki shaxsiy investorlar tomonidan amalga oshiriladi. Bunday investorlar, loyiha to'liq to'lovini berib, uning daromadidan foydalanishni kutib turadi. Bu usulda pulning katta miqdorlari loyihalarning rivojlanishi va kengayishi uchun zarurdir. Asosiy vosita bilan moliyalashtirish esa, boshqa korxonalaridan yoki shaxslardan kapital jalb etiladi. Bunday korxonalarining yordamiga loyihalar yanada kengayib boradi va ularning daromadlari asosiy vositadan

kelgan puldan ko'p bo'lmasligi mumkin. Lekin, har bir usulning xususiyatlari bor. Pul orqali moliyalashtirishda investorlarning qarshilik ko'rsatishi mumkin bo'lgan risklarni minimalizatsiya qilishingiz kerak. Shuningdek, ularni xavfli hisoblab turing va hamma narsani yaxshi tahlil qilishdan o'tmang. Asosiy vosita bilan moliyalashtirishda esa, korxonalaridan kelgan kapitalni qayta hisoblash va yuk kiritish kerak bo'ladi. Jumladan, har ikki usulning o'zining xususiyatlari bor va ularni foydalanish uchun, loyihalarni to'g'ri tahlil qilishingiz kerak. Shu sababli, investitsion loyihalarni pul orqali moliyalashtirish yoki asosiy vosita bilan moliyalashtirishning qaysi usulini tanlash kerakligini tushunib, uni sifatli tahlil qilish va risklarni minimalizatsiya qilish kerak. Demak Denov tumanida moliyalashtirishning pul ko'rinishida investitsiya kiritish eng muqobil variant hisoblanadi.

Investitsion loyihalarni moliyalashtirish biznesda qo'llaniladigan boshqa loyihalar bilan solishtiriladi. Ushbu solishtirma ko'rib chiqilib, investitsion loyihalarni moliyalashtirishning oldin ko'proq daromadga aylantirib turadi. Shuningdek, bu jarayon kompaniyalarning sarmoyaviyligini yanada ko'taradi va yangi ish o'rinlari yaratadi. Investitsion loyihalarini moliyalashtirishni yaxshiroq tushunish uchun, bir necha misollar keltirilgan. Misol uchun, bir kompaniya yangi mahsulot olish va ularda muvaffaqiyat qozonish uchun kapital jalb etishi kerak bo'lgan paytda investitsion loyiha tashkil qilishi mumkin. Bu loyiha ularga yangi mahsulotlar ishlab chiqarishga imkon beradi va shuningdek, sarmoyaviyligini ko'taradi. Shunday ekan Denov tumanida investitsion loyihalarni tanlashda ushbu faktorlarga asoslangan holda ishlab chiqarish ya'ni xo'jalik buyumlari (kimyo sanoati mahsulotlari) ishlab chiqarish uchun qilingan investitsion loyihalar yuqori foyda olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 17.05.2019 yildagi 414-son
2. "Investitsion loyihalarining tashkiliy-tanlov jarayoni" - Robert K Yin (2018)
3. "Moliyalashtirishning fundamental asoslari" - Stephen A Ross, Randolph W Westerfield va Jeffrey Jaffe (2019)
4. "Investitsion loyihalarni moliyalashtirishni o'rganish" - Johnathan Mun (2020)
5. Surxonstat.uz Surxondaryo viloyati statistika bo'limi internet nashri
6. Wikipedia.uz internet ensiklopediyasi